

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА ПРЕДМЕТАХ ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ

У статті проаналізовано принципи та особливості використання інноваційних педагогічних технологій під час викладання предметів естетичного циклу. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури виявлено ефективність використання сучасних технологій для оптимізації навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі.

Ключові слова: технологія, навчання, виховання, естетичний цикл.

Традиційна підготовка, орієнтована на формування знань, умінь і навичок у галузі вивчення естетичних дисциплін, усе більше відстає від сучасних вимог, де основою освіти повинні стати не стільки навчальні дисципліни, скільки засоби мислення і діяльності. Дитину необхідно залучити вже на стадії навчання до розробки нових технологій, адаптувати до умов конкретного навчального середовища. Тому цілком очевидно, що оптимізація педагогічного процесу шляхом удосконалення методів і засобів є необхідною. Вибір методів, засобів і форм повинен поєднуватися з реалізацією конкретної мети і відпрацюванням системи контролю за показниками навчання та виховання, чому і покликана допомогти технологізація педагогічного процесу.

Відмова від традиційних дидактичних методів викладання зумовлює застосування і використання інноваційних методів і технологій викладання, до яких належить і інтегроване навчання. Інтеграцію знань розглядають як один із шляхів мобільності та варіативності змісту освіти. З урахуванням вікових особливостей школярів з'являється можливість показати світ у всьому його різноманітті із залученням таких предметів художньо-естетичного циклу, як уроки літератури, музичного, образотворчого та театрального мистецтва, етики й естетики, що сприяє емоційному розвитку особистості дитини та формуванню її творчого потенціалу. Інтеграція предметів художньо-естетичного циклу інтенсифікує навчальний процес, включаючи учнів у нові види діяльності і сприяючи народженню нових якісних знань. Цей процес став предметом досліджень у зв'язку з початком диференціації навчання. Процес інтеграції предметів художньо-естетичного циклу характеризується розробкою і проведенням інтегрованих уроків та створенням і вдосконаленням інтегрованих курсів, які об'єднують багато навчальних дисциплін [5].

Разом із цим стан виховання на основі предметів художньо-естетичного циклу характеризується поглибленням розриву між науковими досягненнями та педагогічною практикою. Для теоретичного осмислення й вироблення нових педагогічних концепцій потрібен час, після чого педагогічна система звернула увагу на дитину. Поставлене завдання у своїй діяльності ускладнилося й тим, що сам образ учня, нещодавно такий звично цілісний, почав розпадатися через посилення різноманіття стилів життя та культурно-освітньої диференціації людини.

Прелічені слабкості традиційного уроку не дають змоги повною мірою сформувати соціально адаптовану особистість, здатну до саморозвитку та самовдосконалення, оскільки відсутня практика самостійного здобуття знань учнями, не ство-

рені умови для творчого розвитку дітей. Традиційна система починає забезпечувати лише продуктивний рівень навчання дітей. Основний же напрям освіти має вдосконалюватися за рахунок використання інноваційних технологій, здатних забезпечити задоволення якості знань, пізнавальні потреби і всебічне врахування особистісно орієнтованих технологій розвивального навчання [2].

Актуальність дослідження полягає в тому, що педагогічні можливості комплексного використання методів виховання та освіти в художньо-естетичному вихованні дітей маловивчені. Сьогодні зразки традиційного викладання предметів мистецтва та естетики опинилися у фокусі уваги багатьох працівників сфери освіти і виховання, насамперед, у зв'язку з неактуальністю колишнього, переважно дидактичного, матеріалу. Навчання в сучасній школі не може будуватися без урахування процесів, що відбуваються в суспільстві, і новітніх тенденцій у мистецтві. Тому головною умовою організації уроків художньо-естетичного циклу в школі є художнє виховання та інноваційні технології навчання.

Художнє виховання дитини спирається на споконвічну схильність учня до сприйняття та діяльності в різних видах мистецтва: він бачить, чує і відчуває одночасно. Головним завданням тут є розвиток у дітей даних їм природою здібностей і формування у них здатності сприймати світ у художніх образах [11].

Методологічною і теоретичною основою дослідження є підходи до проблеми розвитку здібностей, розроблені зарубіжними та вітчизняними психологами й педагогами (В. Верховинця, Л. Виготський, Д. Гілфорд, В. Лоуенфельд, Б. Теплов), психолого-педагогічна теорія діяльності (П. Гальперін, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, С. Садовенко), теорія музичного навчання і виховання (Н. Ветлугіна, А. Зіміна, К. Орф, М. Картавцева).

Мета статті – аналіз принципів та особливостей використання інноваційних педагогічних технологій під час викладання предметів естетичного циклу.

Уроки з предметів естетичного циклу слід організовувати таким чином, щоб діти мали можливість багато чого робити своїми руками і самостійно логічно будувати свою думку в слові, зображенні і звуці. Важливим моментом є обов'язкове програвання ситуації словами, діями, жестами, звуками, інтонацією і домислюванням. Реальний простір для учнів на таких заняттях розкривається як особливий світ предметів, у якому відбуваються різні перетворення, а в процесі сприйняття живий простір порівнюється з простором художнім.

Однією з проблем традиційної системи освіти є посилення впливу різних освітніх програм, що істотно вплинуло на ставлення школярів до навчання. Професійно написані тексти підручників, орієнтовані на вдумливу роботу, менше приваблюють, ніж барвиста віртуальна реальність – логічна складова навчання шкільного предмета поступається місцем візуальному сприйняттю. Можливості, які дають інноваційні технології, унікальні – вони не можуть бути повною мірою замінені жодним іншим технічним засобом. І якщо для більшості шкільних дисциплін знання, подані через образ, – це лише спосіб полегшити учневі їх сприйняття, то для предметів естетичного циклу образ – це основний предмет дослідження. Тому впровадження таких технологій відкриває зовсім нові форми навчання, а саме через образ, який учень може вивчати, розглядаючи його з різних точок зору, змінювати, аналізувати результат, порівнювати, ускладнювати і спрощувати [7].

Продукти інноваційного впровадження, призначені для творчого вчителя, готового і здатного самостійно будувати процес навчання, дають учням можливість досягти нового рівня освіти, необхідного для життя в сучасному суспільстві. Роз-

роблені відповідно до основних ідей і підходів художньо-педагогічної концепції навчання музики і художньої культури в школі, вони формують у дітей любов і розуміння мистецтва, виховують у них естетичну культуру як частину духовної культури в цілому. Основу таких занять становить російська і зарубіжна класична музика, народна і сучасна музика. Усе це базується на вивченні основ інформатики для оволодіння умінням використовувати комп'ютерну техніку як практичний інструмент для роботи із застосуванням музично-комп'ютерних технологій, у результаті чого процес навчання інформатики йде на музичному матеріалі. З використанням таких підходів в учнів формуються навички самостійної постановки та вирішення творчих завдань, критичного ставлення до існуючої інформації, інтелектуального залучення в потрібну проблему, формуються практичні навички гри на клавіатурі, виховуючи тим самим активну позицію щодо здобуття знань [3].

На сьогодні у шкільній освіті застосовують різні педагогічні інновації, серед яких можна виділити досить характерні технології. Одними з них є інформаційно-комунікативні технології, які передбачають інтеграцію будь-яких предметів з інформатикою. Але для того, щоб досягти успіху, важливо усвідомити, що використання комп'ютера на уроці є всього лише засіб, допоміжний елемент для досягнення наміченої мети.

Основним завданням у сфері застосування інформаційно-комунікативних технологій у галузі шкільної художньо-естетичної освіти є програмне забезпечення відповідних дисциплін. У викладанні художньо-естетичних дисциплін підручник обмежує творчість як учителя, так і учня, тому необхідні такі програми, як програми-інформатори, що включають інформаційні блоки, програми-тренажери, за допомогою яких можна застосувати отриману інформацію для набуття певних навичок роботи із запропонованим художнім матеріалом. Останній з найнеобхідніших типів – це програма-контролер, яка для роботи в галузі естетичних дисциплін повинна бути досить специфічною. Однак, оскільки поява таких програм естетичної спрямованості малоімовірна, то основу необхідно побудувати на адаптації наявних медіа-матеріалів до завдань викладання художньо-естетичних дисциплін і на створенні умов для ефективного використання інформаційних технологій [6].

Особистісно орієнтовані технології ставлять у центр шкільної системи викладання особистість дитини, забезпечують їй комфортні та безпечні умови розвитку. Передбачаючи складання індивідуальних освітніх програм, цей підхід відповідає потребам і можливостям кожної конкретної дитини. Традиційна система викладання дисциплін художньо-естетичного циклу розглядає навчання як нормально побудований регламентований процес, у якому лінія психічного розвитку для всіх єдина і обов'язкова, а сам вектор розвитку будується від навчання до вивчення. Проте все це не входить до змісту цих технологій, що бачать вивчення як індивідуальну діяльність учнів, у котрій кожен учень удосконалює свої здібності і розвивається як особистість, з урахуванням наявного у нього досвіду пізнання.

Діагностику та детальний аналіз якості знань кожного учня на предметах художньо-естетичного циклу дає змогу здійснити використання моніторингу інтелектуального розвитку, що активізує навчальну діяльність учнів, забезпечує різнобічний розвиток особистості з урахуванням її індивідуальних здібностей і створює комфортне педагогічне середовище для учнів. При цьому використовується діагностичне дослідження інтелекту як інструменту для вивчення індивідуального розвитку дитини і коригується навчально-матеріальна та психолого-педагогічна база з урахуванням вимог технологій моніторингу інтелектуального розвитку учнів [4].

Не втрачають свого значення й дидактичні технології, засобами організації яких виступають захист проектів, диференційовані способи навчання та самостійна робота. Як правило, метод проектів впливає з організації самостійної діяльності учнів з досягненням певного результату. Ці методи орієнтовані на інтерес, творчу самореалізацію, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей у процесі вирішення ним тієї чи іншої проблеми. Навчаючи учнів діяти на уроках художньо-естетичного циклу в межах дидактичних технологій, учитель стимулює навчання дітей і розвиває у дітей навички аналітичного і творчого мислення.

Залучення через внутрішні пізнавальні мотиви в стійкий інтерес до конкретної освітньої галузі, сприяє розвитку дослідницької технології, в ході якої виявляються, враховуються й розвиваються пізнавальні переваги учня. Використання цього принципу передбачає безліч результатів, які часом навіть спростовують гіпотезу, унаслідок чого вони навіть більш цінні, ніж очікувані. Цей підхід передбачає формування у школярів дослідницького інтересу й особливої життєвої позиції, коли знаходження та вирішення проблеми набуває статусу цінності. При цьому особистісно орієнтована взаємодія передбачає організацію діалогового спілкування. З використанням цієї технології характерною розробкою виступає вивчення проблеми, пов'язаної з життєвими потребами учнів. При виборі такої проблеми необхідно враховувати попередню підготовку та наявність можливості дослідження проблеми [10].

Не менш інноваційною в предметах естетичного циклу виступає вальдорфська система освіти, основний принцип якої полягає в наочно-образному викладанні. В основі її духовно-образної алегоричної специфіки лежать переживання образу й зорово-слуховий аналіз. Заняття художньою діяльністю та розвиток творчих здібностей слугують основою виховання волі, що полягає в добровільному поверненні до одних і тих самих вправ тоді, коли потрібно подолати труднощі. Добровільна участь учня в процесі творчої діяльності постійно підтримує незмінну глибоку зацікавленість у роботі. Вальдорфська система дає дітям можливість виявити свою душевну схильність у різних видах художньої діяльності, вивільняючи таким чином закладені в них інстинкти. Тому головним завданням у вальдорфській методиці викладання естетичних дисциплін є розвиток у дітей загальнолюдських цінностей, а саме пізнавальних сил і потреб, духовності та моральності, самостійності й активності при дбайливому ставленні до психічної енергії учнів [2].

У житті дитини мистецтво виконує пристосовницьку функцію, а виявлення особистісних смислів через творчість є одним з найважливіших завдань психотерапії. Тому такий метод, як арт-терапія, що використовує для цих цілей мову мистецтва, якнайкраще задовольняє вимоги освітнього процесу. Методи арт-терапії звертаються до внутрішніх сил людини, що виходять з її творчих можливостей, і при всіх їх зв'язках з різними культурними феноменами найбільш близькі до спонтанного самовираження. При цьому важливий процес творчості і повнота самовираження, де мистецтво виступає як інструмент міжособистісної комунікації. Найважливішою технікою методів арт-терапії на заняттях художньо-естетичного циклу є техніка активної уяви, що спрямована на зіткнення свідомого і несвідомого. Арт-терапія має й освітню цінність, сприяючи розвитку пізнавальних і творчих навичок. На уроках образотворчого мистецтва, що входять до художньо-естетичного циклу, реалізуються не тільки освітні, а й розвивальні, корекційні завдання. У процесі діяльності взаємодія з художнім образом спонукає учасників звертатися до власних асоціацій, моральних цінностей, використовуючи мову алегорій. При цьому

подібна практика націлена як на досягнення певних творчих результатів, так і на вироблення гуманної поведінки учнів [8].

Висновки. Отже, нові концепції художньо-естетичної освіти не передбачають системного мистецтвознавчого підходу до вивчення явищ мистецтва, а впливають на емоційну сферу учнів, пропагуючи тим самим практичну участь дітей у художньому процесі. Але якщо говорити про систему методичних засобів або навіть окремих методик роботи з інноваційними технологіями, то ті технології, які можна вважати традиційними, кілька років тому теж були інноваційними. Проте сьогодні теоретичні викладки нових методик не видають раніше, ніж вони будуть випробувані. Відкриття нових методик викладання предметів естетичного циклу йде практичним шляхом, оскільки вивчення кожної конкретної теми вимагає своїх власних специфічних засобів.

Основа уроків художньо-естетичного циклу, де вирішальну роль відіграє створення відповідної духовної атмосфери, розрахованої на емоційний відгук учня, досить слабка. Тому введення в неї нових технологій не повинно бути переважним, а навпаки, має стати частиною загального продуманого процесу. З цієї точки зору не потрібен урок, побудований повністю на інноваційних технологіях, вони повинні стати лише засобом створення простору уроку, в якому учневі буде комфортно. Проведене дослідження не вичерпує проблему. Подальшого розгляду потребують питання використання інноваційних технологій у різних формах організації музичної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі.

Список використаної літератури

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса (Метод, основы) / Ю.К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1982. – 192 с.
2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте : психологический очерк / Л.С. Выготский. – СПб. : Союз, 1997. – 96 с.
3. Готсдинер А.Л. Социальные и психологические аспекты общения и эстетического воспитания : учеб. пособ. / А.Л. Готсдинер, Н.Н. Луковников. – Калинин. : КГУ, 1985. – 79 с.
4. Гузеев В.В. Планирование результатов образования и образовательная технология / В.В. Гузеев. – М. : Народное образование, 2000.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К., 2004. – 218 с.
6. Матонис В.П. Музыкально-эстетическое воспитание личности / В.П. Матонис. – Л., 1988. – 85 с.
7. Подымова Л.С. Теоретические основы подготовки учителя к инновационной деятельности : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Л.С. Подымова. – М., 1996. – 32 с.
8. Психология формирования личности и проблемы обучения : сб. науч. тр. АПН СССР, НИИ общ. педагогики / под ред. Д.Б. Эльконина, И.В. Дубровиной. – М., 1981. – 166 с.
9. Селевко Г.К. Новое педагогическое мышление: педагогический поиск и экспериментирование / Г.К. Селевко, А.В. Басов. – Ярославль : Ин-т усовершенствования учителей, 1991. – 253 с.
10. Скрипко Л.Е. Внедрение инновационных методов обучения: перспективные возможности или непреодолимые проблемы? / Л.Е. Скрипко // Менеджмент качества. – 2012. – № 1. – С. 76–84.
11. Хамитов Э.Ш. Подготовка современного учителя – основа развития образования / Э.Ш. Хамитов // Народное образование. – 2000. – № 6. – С. 284–286.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2013.

Белостоцкая А.В., Шмидт А.А. Использование инновационных технологий обучения на предметах эстетического цикла

В статье проанализированы принципы и особенности использования инновационных педагогических технологий в преподавании предметов эстетического цикла. На основе анализа психолого-педагогической литературы была выявлена эффективность использования современных технологий для оптимизации учебно-воспитательного процесса в общеобразовательном учебном заведении.

Ключевые слова: технология, обучение, воспитание, эстетический цикл.

Bilostotska O., Shmidt A. Using innovative learning technologies in aesthetic subjects cycle

Traditional training, focused on building knowledge and skills in the field of aesthetic disciplines are increasingly lagging behind the current requirements, where Foundations of Education should be not so much academic disciplines as ways of thinking and acting. Child must instill at the stage of training in new technologies and adapt to the conditions of the specific production environment. Therefore, it is quite obvious that the optimization of the educational process by improving the methods and means necessary. The selection of methods, tools and forms must be combined with the implementation of specific goals and working off the control system of training and education indicators, which is designed to help technologization and pedagogical process. The relevance of the study is that the educational potential of the integrated use of methods of education and training in the artistic and aesthetic education of children, are poorly understood.

Currently, examples of traditional teaching of art and aesthetics became the focus of attention of many educators and education, primarily in connection with the irrelevance of the former, the majority of the didactic material. Education in today's schools can not be built without taking into account the processes taking place in society, and the latest trends in art. Therefore, the main condition for the organization learned art-aesthetic in school is art education and innovative learning technologies.

New concepts of artistic and aesthetic education does not provide for a system approach to the study of art history phenomena of art, and works on the emotional sphere of students, thus promoting the practical participation of children in the artistic process. But if you talk about the system of teaching tools, or even individual methods of working with innovative technologies, those technologies that can be considered traditional, a few years ago were also innovative. However, at the moment the theoretical calculations of new techniques not published sooner than would be tried. The discovery of new methods of teaching subjects aesthetic cycle is a practical way, since the study of each specific topic requires its own specific means.

The basis of the lessons of artistic and aesthetic cycle, where a crucial role is played by the establishment of appropriate spiritual atmosphere, designed for emotional response to the student, rather weak. Because the introduction of new technologies into it should not be overwhelming, but rather should be part of the general thought- process. From this point of view does not need a lesson, built in full on innovative technologies, they should only be a way to create a space of a lesson in which the student will be comfortable.

Key words: technology, training, aesthetic cycle.